

มาตรการทางกฎหมายอาญาเกี่ยวกับผู้ทำละเมิดโดยรู้ว่าตนไม่สามารถ
ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้
Criminal Law Measure in Tort - Feasor Who Realized Inability
to Pay for Compensation

รศ. (พิเศษ) ดร.ประทีป ทับอัฐตานนท์ (Pratheep Tabauttanon)

ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลแพ่ง

Assoc.Prof.Dr., Senior Justice in Civil Court

จิตาภา พรยิ่ง (Jidapa Pornying)

ดร., ภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dr., Department of Law, Faculty of Political Science and Law, Burapha University

บทคัดย่อ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” และในมาตรา 439 ถึง มาตรา 446 ได้กำหนดเงื่อนไขและจำนวนเงินในค่าสินไหมทดแทน ในกรณีที่ผู้ทำละเมิดไม่ชำระค่าสินไหมทดแทน ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิในการฟ้องร้องผู้ทำละเมิดเป็นคดีแพ่งได้ และเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว หากผู้ทำละเมิดไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา ผู้เสียหายหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธินำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดอายัดทรัพย์สินของผู้ทำละเมิดในฐานะลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ และหากลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินแต่ปิดบังไม่ยอมให้เจ้าพนักงานบังคับคดีนำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิขอให้ศาลมีหมายเรียกลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นมาสอบถามและหากได้ข้อเท็จจริงตามนั้น ศาลมีอำนาจกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 297 แต่หากผู้ทำละเมิดนั้นไม่มีทรัพย์สินใดๆ เลยในการบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นก็ไม่สามารถดำเนินการใดๆ ได้เลย

ประทีป ทับอัตรานนท์/จิตาภา พรยิ่ง

กรณีที่ทำละเมิดที่รู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีทรัพย์สินใดในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่สมาชิกในสังคมและไม่เข้าเงื่อนไขในองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกงที่มีสาระสำคัญว่า “โดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งและโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม...” ในขณะที่เดียวกันก็มีประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 345 ที่กำหนดความรับผิดกรณีที่ทำละเมิดที่รู้แล้วว่าตนไม่มีเงินชำระค่าอาหาร เครื่องดื่ม หรือค่าที่พัก แล้วได้บริโภคอาหาร หรือเข้าพักในโรงแรม เป็นความผิดฐานฉ้อโกง หรือตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ที่คุ้มครองผู้ถือเช็ค ทั้งที่มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดความรับผิดของผู้ออกเช็คแล้ว และมีประมวลกฎหมายฝรั่งเศส มาตรา 313-5 ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนี มาตรา 265(a) ประมวลกฎหมายสวิส มาตรา 149 และ 150 ประมวลกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 537(a) ที่บัญญัติความรับผิดทางอาญาในลักษณะคล้ายคลึงกัน

ดังนั้น รัฐจึงควรกำหนดความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับการทำละเมิดที่ผู้ทำละเมิดรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีเงินในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งนี้เพื่อเยียวยาความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากผู้ทำละเมิด และเพื่อการป้องปรามการกระทำความผิดในลักษณะเช่นนี้

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมายอาญา, ละเมิด, รู้ว่าไม่สามารถชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

Abstract

According to Section 420 of the Civil and Commercial Code, it is stated that "A person who, willfully or negligently, unlawfully injures the life, body, health, liberty, property or any right of another person, is said to commit a wrongful act and is bound to make compensation therefore." Further, in Section 439 to Section 446, it is also stated that the Court shall determine the manner and the extent of the compensation according to the circumstances. In the case that a tort-feasor does not pay for compensation, the injured person is entitled to bring a civil lawsuit for the tort-feasor. However, after the Court has given judgment and the tort-feasor has still not paid the judgment debt, the injured person, or the judgment creditor, is entitled by law to bring an executing officer to seize or attach the property of the tort - feasor as the judgment debtor. Provided that the judgment

has property but refuses to pay for the debt, the judgment creditor is entitled to request the Court to issue a summon to appear on the judgment debtor for fact investigation. The Court has the power to order the detention of the judgment debtor according to Section 297 of the Code of Civil Procedure. However, if the tort - feisor has no property for compulsory execution, there is no way open to the judgment creditor of securing execution.

In the case that a tort - feisor knowing that he/ she has not any property to pay for the compensation to the injured person that causes grievance to members of the society; however, this action is not included in the condition of the elements of defraud offences. Defraud is defined as "... by deceit, fraudulent means, presenting false statements or concealing facts that should be informed, and the said fraudulent acts having gained property or money from a deceived person or the third party." Meanwhile, it is stated in Section 345 of the Criminal code concerning liability in the case that an offender knowing that he cannot pay money for the food, drink or the stay in the hotel is considered as an offence of cheating and fraud. However, there is still the Act promulgating liability for misuse of cheques B.E. 2534 which is the law to protect the cheque providers, even though there is already the Civil and Commercial Code stating about liability of the cheque providers. Likewise, Sections 313-5 of the French Code, Section 265(a) of the German Criminal Code, Sections 149 and 150 of the Swiss, and Section 537(a) of the State of California Code in which criminal liability is also prescribed in similarity.

Consequently, the Government should define the term of criminal liability concerning tort in the case that a tort - feisor knowing that he is unable to pay compensation to the injured person. It should be done to remedy the injury that may occur from or caused by a tort - feisor in order to prevent such an offence as said.

Keywords: Criminal law measure, Tort, Inability to pay for compensation

บทนำ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ซึ่งการกระทำละเมิดก่อให้เกิดหนี้ผูกพันระหว่างผู้ทำละเมิดและผู้เสียหายจากการถูกทำละเมิดอันถือเป็นนิติเหตุ ทั้งผู้ทำละเมิดและผู้เสียหายจากการถูกทำละเมิดไม่มีนิติกรรมต่อกัน แต่เมื่อผู้ทำละเมิดได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ในมาตรา 420 ซึ่งกำหนดไว้สองประการ คือ การทำโดยจงใจ หมายถึง การตั้งใจกระทำเช่นนั้น และการกระทำโดยประมาท ซึ่งมีได้กำหนดว่าเป็นการประมาทเลินเล่อธรรมดาหรืออย่างร้ายแรงแล้ว กฎหมายก็กำหนดให้ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งมาตรา 438 กำหนดว่า สินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใด เพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ย่อมแสดงว่า ผลแห่งการละเมิดก่อเกิดภาระหนี้ประเภทหนึ่งที่เกิดจากนิติเหตุหนึ่ง แต่หนี้ดังกล่าวเป็นมูลหนี้ที่ไม่แน่นอน ด้วยเหตุต้องให้ศาลวินิจฉัยตามมาตรา 438 เสียก่อน แต่ยังมีกรณีที่คุณกรณีสามารถตกลงกันเองได้โดยผ่านการทำสัญญาประนีประนอมยอมความเสียก่อน หนี้ดังกล่าวจึงจะเป็นหนี้ที่กำหนดไว้แน่นอน และการทำให้หนี้นั้นระงับอาจกระทำได้ 5 สถานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 หมวด 5 คือ การชำระหนี้ การปลดหนี้ หักกลบบลหนี้ แปรลงหนี้ใหม่ และหนี้เคลื่อนกลืนกัน

กรณีที่ผู้ทำละเมิดได้กระทำความผิดต่อผู้เสียหายจากการถูกทำละเมิดโดยผู้ทำละเมิดทราบดีอยู่แล้วว่า หากเหตุละเมิดเกิดจากการกระทำของตนแล้ว ตนไม่มีเงินหรือทรัพย์สินใดที่จะชดใช้แก่ผู้เสียหายแม้ผู้เสียหายได้ฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลวินิจฉัยค่าสินไหมทดแทนและศาลมีคำพิพากษาแล้วก็ตาม แต่เมื่อมีการบังคับคดี ผู้ทำละเมิดไม่มีทรัพย์สินใดที่จะถูกบังคับคดีได้เลยหรือมีทรัพย์สินเล็กน้อยแต่ไม่สามารถบังคับคดีได้จนครบถ้วน กรณีเช่นนี้เป็นเรื่องที่สร้างความลำบากให้แก่ผู้เสียหายที่สุจริตและสร้างรายได้เปรียบที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายของผู้ทำละเมิด

การละเมิดที่เกิดขึ้นนี้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ทำละเมิด หากเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบความผิดทางอาญาที่ผู้เสียหายมีสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 หรือเป็นกรณีที่กำหนดให้พนักงานอัยการโจทก์ต้องเรียกทรัพย์สินหรือราคาใช้แทนผู้เสียหายตามมาตรา 43 หากศาลมีคำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งแล้ว แต่จำเลยไม่มีทรัพย์สินใดที่จะบังคับคดีได้หรือมีทรัพย์สินแต่ไม่สามารถบังคับคดีได้ครบถ้วน ก็สร้างความเสียหายแก่ผู้เสียหายเช่นกัน แม้จำเลยนั้นจะได้รับโทษทางอาญาตามความผิดที่โจทก์ฟ้องแล้วก็ตาม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา

297 กำหนดว่า กรณีที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาขอขบที่จะยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำเป็นคำร้องต่อศาลไม่ว่าเวลาใดๆ นับแต่ระยะเวลาที่กำหนดไว้เพื่อการปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขอให้มีการบังคับได้ล่วงพ้นไปจนถึงเวลาที่มีการบังคับคดีได้เสร็จสิ้นลง ขอให้ศาลมีคำสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งจงใจไม่ปฏิบัติตามหมายบังคับคดี ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำขอนั้น เว้นแต่จะเป็นที่พอใจจากพยานหลักฐานซึ่งผู้ร้องนำมาสืบหรือที่ศาลเรียกมาสืบว่า ลูกหนี้ตามคำพิพากษาสามารถที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถ้าได้กระทำโดยสุจริตและไม่มีความจำเป็นอันใดที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะใช้บังคับได้มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวใช้ได้ ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาสามารถชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่ไม่กระทำ และไม่มีมาตรการใดที่จะบังคับต่อไปได้แต่หากเป็นกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นไม่สามารถที่จะชำระหนี้ได้ ไม่มีทรัพย์สินใดที่จะบังคับได้ มาตรการดังกล่าวก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้

ตามแนวคิดของกฎหมายอาญาในส่วนการฉ้อโกง มีสาระสำคัญว่า หากบุคคลใดได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความที่ควรบอกให้แจ้ง และการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้อื่นได้ทรัพย์สินของบุคคลอื่นโดยทุจริต ย่อมหมายถึงว่า การฉ้อโกงนี้ต้องมีทรัพย์สินที่มีจริงก่อน และผู้นั้นได้กระทำการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกแก่บุคคลอื่น แต่การที่บุคคลที่ทำการฉ้อโกงโดยรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีทรัพย์สินใดที่จะขอใช้ในความเสียหายให้แก่บุคคลที่เสียหายได้นั้น ไม่เป็นความผิดทางอาญา เพราะไม่มีทรัพย์สินใดของผู้ที่เสียหายที่ต้องเสียไป และคำว่า “โดยทุจริต” หมายถึง การแสวงหาผลประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่หากพิจารณาจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 345 ที่บัญญัติว่า “ ผู้ใดสั่งซื้อและบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม หรือเข้าอยู่ในโรงแรม โดยรู้ว่าตนไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าอยู่ในโรงแรมนั้น ต้องระวางโทษ.....” แล้ว ด้วยเหตุว่า การกระทำของบุคคลผู้นั้นได้ปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกคือการไม่มีเงินชำระค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม หรือค่าที่พัก และได้ผลประโยชน์ในอาหาร เครื่องดื่ม ที่พักจากผู้ประกอบการไปและพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ที่กำหนดความรับผิดทางอาญาแก่ผู้ใช้เช็คในการชำระหนี้ โดยมีองค์ประกอบความผิดในเรื่อง เจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คนั้น ทั้งที่หนี้ที่เกิดจากเช็คหรือตัวเงินนั้นมีความรับผิดทางแพ่งอยู่แล้ว จึงเห็นว่า รัฐเข้าไปคุ้มครองแก่เจ้าหน้าที่เพื่อให้ได้รับการชำระหนี้ครบถ้วนโดยใช้มาตรการทางอาญาอันเป็นเรื่องของกฎหมายมหาชน ทั้งที่เป็นเรื่องของกฎหมายเอกชนก็ตามทั้งตามประมวลกฎหมายฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายเยอรมนี ประมวลกฎหมายสวิส ใน Fraud Act 2006 ของสหราชอาณาจักร ประมวลกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ต่างก็บัญญัติในลักษณะเดียวกันเกี่ยวกับการสั่งซื้ออาหาร เครื่องดื่ม เติมน้ำมัน เชื้อเพลิง น้ำมันหล่อลื่น หรือการเข้าถึงบริการสาธารณะเกี่ยวกับการคมนาคม หรือการ

ประทีป ทับอัตรานนท์/จิตาภา พรยิ่ง

โทรคมนาคม การซื้อสินค้าจากเครื่องจักร หากผู้กระทำรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีเงินชำระค่าสินค้าหรือบริการดังกล่าว ต่างก็เป็นความผิดทางอาญาเช่นกัน อันถือเป็นความผิดในทำนองความผิดฐานฉ้อโกง

การกระทำโดยละเมิดของผู้ทำละเมิดที่เกิดจากการการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น โดยตนเองรู้อยู่แล้วว่าไม่ทรัพย์สินใดที่จะชดใช้แก่ผู้เสียหายจากการถูกทำละเมิด เป็นเรื่องและผู้กระทำไม่รับผิดชอบต่อสังคม ไม่สนใจว่าผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาจากผู้ใด หรือไม่มีผู้ใดเยียวยาได้เลย ซึ่งหากผู้กระทำละเมิดไม่กระทำละเมิดโดยจงใจหรือตั้งใจกระทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย รวมทั้งใช้ความระมัดระวังในการกระทำของตนแล้วก็จะไม่เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น แต่หากผู้ละเมิดกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อธรรมดาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และผู้นั้นก็ทราบว่าจะผลแห่งการกระทำของตนก่อให้เกิดภาระหนี้ที่ตนไม่ทรัพย์สินใดที่จะเยียวยาผู้เสียหายได้ครบถ้วน เช่นนี้ การกระทำดังกล่าวสมควรได้รับการตำหนิจากสังคมในกรณีผู้นั้นไม่ใส่ใจในความปลอดภัยของผู้อื่น แสดงถึงความไม่รับผิดชอบต่อสมาชิกของสังคมของผู้นั้นและหากเปรียบเทียบกับความผิดฐานฉ้อโกงซึ่งมีองค์ประกอบความรับผิดทางอาญาว่า ต้องเป็นการกระทำโดยการแสดงความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และการหลอกลวงตั้งว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม แต่กรณีการทำละเมิดโดยรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีเงินในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้นไม่เข้าองค์ประกอบในการฉ้อโกง เพราะเหตุว่าค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวยังเป็นจำนวนที่ไม่แน่นอน และการกระทำดังกล่าวผู้ทำละเมิดมิได้ทรัพย์สินใดไปจากผู้เสียหายซึ่งต่างไปจากความผิดฐานฉ้อโกง เนื่องจากความรับผิดทางละเมิดตามกฎหมายแบ่งออกเป็นผู้ทำละเมิดเองและผู้ที่ต้องร่วมรับผิดในผลแห่งการละเมิดของผู้ทำละเมิดซึ่งอาจเกิดจากความสัมพันธ์ส่วนตัว หรือทางการทำงานที่จ้าง (Vicarious Liability) โดยประเด็นเรื่องผู้ที่ต้องร่วมรับผิดในมูลละเมิดจะรู้ก่อนการทำละเมิดว่าผู้ทำละเมิดไม่มีเงิน ทรัพย์สินใดในการเยียวยาความเสียหายนั้น เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งกรณีนี้ผู้ศึกษาจึงมิได้นำมาศึกษาในครั้งนี้

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจในปัญหาทางกฎหมายกรณีผู้ทำละเมิด จนเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น โดยผู้ทำละเมิดทราบอยู่แล้วว่าตนไม่มีทรัพย์สินที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาความเสียหายที่ตนก่อขึ้น โดยใช้มาตรการทางอาญามาเป็นเครื่องมือในการป้องปรามการกระทำดังกล่าว เพื่อให้สมาชิกในสังคมมีความมั่นคงในการใช้ชีวิตในสังคมต่อไป

วิธีการวิจัย

การวิจัยใช้วิธีการวิจัยการค้นคว้าทางเอกสารต่างๆ (Documentary Research) โดยศึกษาจากตัวบทกฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตำรากฎหมาย บทความทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลในเว็บไซต์

ผลการวิจัย

การกระทำละเมิดต่อบุคคลอื่น เป็นความผิดต่อผู้เสียหายตามกฎหมายแพ่ง อันเป็นหลักของกฎหมายเอกชนที่ก่อให้เกิดมูลหนี้ทางนิติเหตุ อันทำให้ผู้เสียหายมีสิทธินำคดีฟ้องร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาให้ผู้ทำละเมิดชดเชยค่าสินไหมทดแทน โดยหลังจากมีคำพิพากษาแล้ว ผู้เสียหายหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีหลังจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับคำสั่งแล้วไม่ปฏิบัติตามในเวลาศาลกำหนดให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาอันเป็นการใช้หนี้ทางละเมิดนั่นเอง แต่หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีเงินหรือทรัพย์สินใดที่จะชำระหนี้ดังกล่าว โจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะไม่สามารถดำเนินการอย่างไรได้ จนกระทั่งเวลาล่วงเลยเกิน 10 ปี นับแต่วันอ่านคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็จะหลุดพ้นความรับผิดชอบตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ดังนั้น จึงเกิดข้อเท็จจริงหนึ่ง ที่ปรากฏหลังมีการทำละเมิดแล้วว่า ผู้ทำละเมิดมีทรัพย์สินใดให้บังคับทางแพ่งได้หรือไม่ เพียงใด หากผู้เสียหายเห็นว่าผู้ทำละเมิดไม่สามารถชำระหนี้ได้ ก็มักจะไม่ใช่สิทธิฟ้องร้องทางแพ่ง เป็นเหตุให้ผู้เสียหายจากการทำละเมิดของผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนโดยผ่านช่องว่างของกฎหมาย ซึ่งดูประหนึ่งว่าหากผู้ทำละเมิดซึ่งไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากการจงใจ ประมาทเลินเล่อธรรมดา หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมีเอกสิทธิ์พิเศษในสังคมในการทำละเมิดกับผู้อื่นก็ได้โดยไม่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งเป็นการที่ไม่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเอกชนหรือกฎหมายมหาชนก็ตาม ตามแนวคิดเดิมของกฎหมายไทยนับแต่กฎหมายตราสามดวงที่กำหนดว่าหากผู้แพ่งคดี ไม่สามารถหาทรัพย์สินมาชำระค่าสินไหมทดแทนได้ ให้กักขังจำเลยไว้หน้าศาลให้ตากแดดเป็นเวลาสามวันและกักขังในน้ำเป็นเวลาสามวัน และให้ตีด้วยลวดหนังโดยกำหนดให้สามหรือห้าครั้งมีค่าเป็นหนึ่งแสนเบี้ย ให้ตีจนครบจำนวนที่เป็นหนี้ ดังปรากฏในพระไอยการลักษณะตระลาการ มาตรา 48 กฎหมายตราสามดวง (ร.แลงการ์ด, 2526) และต่อมาในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 มาตรา 79 ก็กำหนดว่า หากผู้แพ่งคดีไม่ทำตามคำสั่งของศาล ให้ศาลมีอำนาจจับตัวมาได้ซึ่งเป็นรากคิดของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 298 ที่กำหนดว่า หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่สามารถปฏิบัติตามคำพิพากษาได้ แต่

ประทีป ทับอัตรานนท์/จิตาภา พรยิ่ง

ไม่ปฏิบัติ ให้ศาลมีอำนาจออกหมายจับลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ อันเป็นมาตรการบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ปฏิบัติตามคำพิพากษา แต่มาตรการดังกล่าวใช้ได้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีความสามารถที่จะชำระหนี้ได้แต่ไม่ชำระ แต่ไม่สามารถบังคับใช้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้เลย

มูลหนี้ที่อาจผูกพันระหว่างบุคคลต่อกันมีสองประเภท คือ มูลหนี้ที่เกิดจากนิติกรรม เช่น สัญญา และมูลหนี้ที่เกิดจากนิติเหตุ เช่น ละเมิด มูลหนี้ทั้งสองประเภทมีแนวคิดต่างกัน โดยมูลหนี้ที่เกิดจากนิติกรรม บุคคลที่เข้าผูกพันต่อกันต้องมีเจตนา คำเสนอ คำสนองต่อกันโดยทฤษฎีนิติกรรมที่อธิบายถึงความเท่าเทียมกันที่กฎหมายรับรองของคู่สัญญาความสามารถของคู่สัญญา การคุ้มครองเจตนาของกฎหมายที่มีให้แก่คู่สัญญาแต่ละฝ่าย ดังนั้น หากมีการผิดสัญญาต่อกันและต้องเรียกร้องค่าเสียหายต่อกัน หากฝ่ายที่ผิดสัญญาไม่มีทรัพย์สินใดที่จะบังคับหนี้ตามคำพิพากษาหรือตามสัญญานั้นก็เป็นเรื่องของอีกฝ่ายหนึ่งต้องยอมรับความเสี่ยงภัยเอง ด้วยเหตุว่าก่อนทำสัญญา แต่ละฝ่ายต้องพิจารณาอย่างถ่องแท้ว่าอีกฝ่ายต้องไม่ผิดสัญญา และหากผิดสัญญาฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบมีทรัพย์สินในการให้บังคับชำระหนี้ความเสียหายอันเกิดจากสัญญาได้ แต่การทำละเมิดซึ่งก่อให้เกิดหนี้ทางนิติเหตุ ฝ่ายที่ต้องเสียหายไม่มีโอกาสพิจารณาถึงความสามารถของฝ่ายที่ทำละเมิดได้ และการละเมิดก็เป็นการกระทำที่ผู้นั้นไม่สนใจความปลอดภัยของผู้ที่ต้องเสียหาย อันเป็นสมาชิกในสังคมเดียวกัน โดยแนวคิดของกฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเอกชนหรือกฎหมายมหาชน ต่างก็ต้องการให้สมาชิกของสังคมทุกคนต้องรักษาความสงบ ความปลอดภัยให้แก่สังคมอันมีสมาชิกของสังคมเป็นหลัก กฎหมายต้องการให้กิจกรรมของสมาชิกของสังคมต้องไม่มีกระทบกระทั่งกันอันเป็นสาเหตุให้เกิดข้อพิพาทกัน

การทำละเมิดที่เกิดจากการจงใจของผู้ทำละเมิดเป็นสิ่งที่กฎหมายห้ามมิให้กระทำ ด้วยเหตุว่าเป็นสิ่งที่ผู้ทำละเมิดมีความประสงค์ร้ายต่อสมาชิกในสังคมด้วยกัน อันเกิดจากการกระทำที่ไม่มีกฎหมายใดสนับสนุนให้กระทำได้ ทั้งการกระทำบางลักษณะเป็นความผิดทางอาญาด้วย ดังนั้น หากผู้ทำละเมิดที่เกิดจากการจงใจในการกระทำ โดยผู้นั้นรู้อยู่แล้วไม่สามารถชดใช้หรือเยียวยาผู้เสียหายได้ จึงเป็นเรื่องอันตรายในสังคมด้วยเหตุผู้กระทำละเมิดนั้นไม่แสดงความรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำละเมิดของตน และเป็นเรื่องที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้เสียหาย หากเขาไม่มีทรัพย์สินในการเยียวยาผลแห่งความเสียหายได้ ทั้งที่ผู้เสียหายไม่มีส่วนในการกระทำละเมิดนั้นเลย ส่วนการกระทำละเมิดที่เกิดจากความประมาทไม่ว่าเป็นการประมาทเลินเล่อแบบธรรมดาหรือการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้กระทำ โดยสภาพของสมาชิกในสังคมที่ต้องใช้พื้นที่ของสังคมในการประกอบกิจกรรมของตน ตามสิทธิเสรีภาพของตนที่มีตามที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้กระทำได้ การใช้ความระมัดระวังในลักษณะวิญญูชนในการดำเนิน

กิจการของแต่ละคนที่เป็นสมาชิกในสังคมนั้นจึงเป็นเรื่องที่จำเป็น เพราะว่าหากสมาชิกของสังคมบางคนไม่ใช้ความระมัดระวังจนเป็นการประมาทเลินเล่อและก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่สมาชิกผู้อื่นของสังคม หากผู้ทำละเมิดนั้นสามารถเยียวยาในความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้รวดเร็วเพียงใด ย่อมทำให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมได้เพียงนั้น และข้อพิพาทดังกล่าวในสังคมได้ระงับได้ พร้อมทั้งการให้อภัยต่อกันย่อมบังเกิดขึ้นได้ ทำให้สังคมกลับสู่สภาพปกติ แต่หากผู้ทำละเมิดที่รู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีเงินหรือทรัพย์สินใดที่อาจเยียวยา ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ที่ย่อมเสียหายจากการกระทำของตนได้ แต่ผู้นั้นกลับดำเนินกิจกรรมของตนในสังคมโดยมิใช้ความระมัดระวังในฐานะสมาชิกของสังคมคนหนึ่งพึงจะกระทำต่อสมาชิกอื่นในสังคม จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นที่ไม่มีส่วนในการกระทำละเมิดของผู้ทำละเมิดเลย ย่อมเป็นภัยต่อสวัสดิภาพของสมาชิกอื่นในสังคม

ผลแห่งการทำละเมิดย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ซึ่งทั้งกฎหมายในระบบประมวลกฎหมายและระบบจารีตประเพณีต่างก็บัญญัติให้ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนทั้งสิ้น ดังปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1382 (Raymond, 1998) ที่กำหนดให้บุคคลซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหาย โดยความผิดของเขาให้ทดแทนความเสียหาย และในมาตรา 1383 กำหนดให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในความเสียหายแม้การกระทำนั้นมิได้เกิดจากการกระทำโดยจงใจแต่เป็นประมาทเลินเล่อด้วย ซึ่งความเสียหาย (Prejudice) ดังกล่าว เป็นความเสียหายที่แน่นอน อันประกอบด้วยความเสียหายทางวัตถุที่รวมถึงการสูญเสียกำไรและค่าจ้างที่คำนวณเป็นเงินด้วย และความเสียหายทางศีลธรรมซึ่งเป็นการเรียกค่าสินไหมทดแทนกรณีที่มีการกระทำต่อสิทธิในสภาพบุคคล เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิส่วนตัว สิทธิในครอบครัว อำนาจปกครอง รวมถึงความเสียหายทางร่างกาย ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมนี (Chugn Hui, 1907) กำหนดในมาตรา 823 ว่า ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายอันเนื่องจากการกระทำละเมิดนั้น มาตรา 826 กำหนดว่า ผู้ที่จงใจก่อให้เกิดความเสียหายผู้อื่นในลักษณะที่ฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดีจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น ซึ่งเงื่อนไขความรับผิดชอบละเมิดจากการกระทำนั้น หมายถึง ความเสียหายที่เกิดแก่ชีวิต อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน สิทธิอื่นใดของผู้อื่น มาตรา 824 กำหนดความรับผิดในความเสียหายจากการทำละเมิดโดยตรงที่กระทำต่อชีวิต ร่างกาย ความบาดเจ็บทางร่างกาย มาตรา 843 กำหนดการชำระค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ทำให้เขาต้องบาดเจ็บหรือมีผลต่อสุขภาพอนามัย ผู้ทำละเมิดอาจต้องชำระเป็นรายปี หรือจำนวนเงินในครั้งเดียวก็ได้ มาตรา 844 กำหนดให้ชำระค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอื่นๆ กรณีที่ทำให้เขาตาย และมาตรา 849 กำหนดให้ผู้เสียหายคิดดอกเบี้ยได้จากจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทน ขณะที่กฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 722 วรรคสอง กำหนดให้ศาลเป็นผู้พิจารณาค่าสินไหมทดแทนแก่

ประทีป ทับอัตรานนท์/จิตาภา พรยิ่ง

ผู้เสียหาย โดยให้คำนิยามถึงความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดนั้น (Eibun-Horei-Sha, 2005) ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งสวิส มาตรา 43 กำหนดให้ศาลเป็นผู้พิจารณาค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายโดยภายในกรอบความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยจงใจ ประมาทเลินเล่อ อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ตามมาตรา 41 วรรคหนึ่ง ส่วนตามกฎหมายอังกฤษที่มีแนวคิดว่ามีสมาชิกที่คนในสังคมมีหน้าที่ที่ต้องกระทำต่อกันเสมือนเป็นกฎหมายบังคับทุกคนในสังคมที่ต้องดูแลซึ่งกันและกัน เป็นหน้าที่ในการต้องระมัดระวัง (Duty of Care) และต้องไม่ละเลยหน้าที่ที่ต้องกระทำตามที่กฎหมายกำหนด (Breach of Duty) ดังนั้น กฎหมายอังกฤษจึงบัญญัติในลักษณะว่า การละเมิด คือ การที่ไม่ทำตามหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายกำหนด ซึ่งความรับผิดชอบทางละเมิดเป็นการกระทำหรืองดเว้นการกระทำที่ไม่ได้เกิดจากการผิดหน้าที่ตามสัญญา เป็นการกระทำโดยไม่มีข้อแก้ตัวหรือไม่มีสิทธิในการกระทำ โดยมีเจตนาให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น และการกระทำนั้นเป็นการขัดต่อกฎหมายหรือเป็นการงดเว้นการกระทำตามหน้าที่ที่มีโดยเฉพาะ เป็นการล่วงสิทธิเด็ดขาดของผู้อื่น และเกิดขึ้นโดยการกระทำที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อ (English Tort Law) ส่วนในสหรัฐอเมริกาแนวคิดเรื่องละเมิดที่คล้ายกับอังกฤษ โดยกำหนดให้ผู้ละเมิดต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหาย ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดแก่ร่างกาย ทรัพย์สิน สิทธิของผู้เสียหายที่ผู้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย (Michael, 2010)

ส่วนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย ได้แยกความรับผิดชอบที่เกิดจากการกระทำโดยละเมิดไว้เป็นประเภท ดังนี้

1. กรณีทำให้ตาย ผู้ละเมิดต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนในการปลงศพ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ (มาตรา 443) และต้องรับผิดชอบต่อค่าขาดไร้อุปการะที่ผู้ตายมีหน้าที่ตามกฎหมาย (มาตรา 443 วรรคสาม) และต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในครัวเรือน ผู้ประกอบอุตสาหกรรมที่ขาดแรงงานอันเกิดจากผู้ตายนั้น (มาตรา 445)

2. กรณีทำให้เขาบาดเจ็บ ผู้ละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกิจการนั้น (มาตรา 443 วรรคสอง) ค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหายต้องจ่ายไปและค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบกิจการสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วนทั้งในเวลาปัจจุบันและอนาคต ซึ่งศาลมีอำนาจในการสงวนในการพิพากษาในส่วนค่าเสียหายนี้ได้ภายในระยะเวลาสองปีได้ (มาตรา 444 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง) และต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในครัวเรือน ผู้ประกอบอุตสาหกรรมที่ขาดแรงงานอันเกิดจากผู้บาดเจ็บนั้น (มาตรา 445) ทั้งผู้เสียหายอาจเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความที่เสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกได้ (มาตรา 446 วรรคหนึ่ง)

3. กรณีเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน หากเอาทรัพย์สินของเขาไป ผู้ทำละเมิดต้องคืนทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งต้องรับผิดชอบแต่ต่อมาทรัพย์สินนั้นถูกทำลายลง หรือเสื่อมเสียลง โดยอุบัติเหตุก็ตามและอาจต้องชำระราคาทรัพย์สินนั้นในกรณีราคาทรัพย์สินนั้นลดน้อยลงเพราะเกิดการบุบสลาย และต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้เสียหายนับแต่การประมาณราคานั้น (มาตรา 439 และมาตรา 440) รวมทั้งผู้ละเมิดต้องใช้ค่าสินไหมเพื่อความเสียหายเพราะเอาสังหาริมทรัพย์ของเขาไป ทำให้บุบสลายไปแก่บุคคลผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่หรือเจ้าของทรัพย์สินนั้น (มาตรา 441)

4. กรณีที่ทำให้เสียหายแก่อนามัย ผู้เสียหายชอบที่จะได้รับการชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ตนเสียไปและค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการทำงานสิ้นเชิงหรือบางส่วนทั้งในเวลาปัจจุบันและอนาคต (มาตรา 444 วรรคหนึ่ง) และศาลมีอำนาจสงวนไว้ในคำพิพากษาในส่วนของค่าเสียหายได้ภายในสองปี (มาตรา 444 วรรคสอง) และต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในครัวเรือน ผู้ประกอบอุตสาหกรรมที่ขาดแรงงานอันเกิดจากผู้ตายนั้น (มาตรา 445) ทั้งผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินด้วยก็ได้ (มาตรา 446)

5. กรณีที่ทำให้เสียหายเรื่องเสรีภาพของผู้เสียหาย ผู้ละเมิดต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในครัวเรือน ผู้ประกอบอุตสาหกรรมที่ขาดแรงงานอันเกิดจากผู้ตายนั้น (มาตรา 445) ทั้งผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินด้วยก็ได้ (มาตรา 446)

6. กรณีที่มีการทำทุศศีลธรรมแก่หญิง หญิงผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องในค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่มีใช้ตัวเงินด้วยก็ได้ (มาตรา 446)

7. กรณีที่ทำให้เสียชื่อเสียง ผู้ละเมิดต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หรือทำให้ชื่อเสียงของผู้เสียหายกลับคืนดีแทนใช้ค่าเสียหายได้ (มาตรา 447)

เมื่อพิจารณาจำนวนความเสียหายที่ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ตามกฎหมายแล้ว จะเห็นว่าหากผู้ทำละเมิดรู้อยู่แล้วว่าในขณะที่ตนทำละเมิดนั้นว่าตนไม่มีเงินที่จะชดใช้ค่าเสียหายตามกฎหมายอันเกิดจากผลการกระทำละเมิดของตนแล้ว ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายตามที่กฎหมายกำหนด จึงเป็นภัยอันตรายประเภทหนึ่งที่คุกคามความสงบสุขของสมาชิกในสังคมในทำนองเดียวกันกับความผิดทางอาญาที่เป็นภัยอันตรายต่อสมาชิกในสังคมเช่นกัน

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายอื่นของไทยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางแพ่งแล้ว ปรากฏว่ามีพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 กำหนดให้ผู้ถือเช็คเพื่อชำระหนี้แก่บุคคลอื่น แต่ผู้ออกเช็คนั้นรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีเงินในธนาคารที่จะชำระหนี้ได้ ให้เป็นความผิด

ประทีป ทับอัตรานนท์/จิตภา พรยิ่ง

ทางอาญา ซึ่งเช็คเป็นตัวเงินประเภทหนึ่งที่มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 21 ที่มีมาตรการในการบังคับทางแพ่งได้อยู่แล้ว แต่รัฐกลับเห็นว่าหากมีมาตรการทางอาญาเพิ่มเติมในการคุ้มครองผู้ถือเช็คแล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจในการใช้เช็คแทนการชำระเงินสดมากขึ้น หรือตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 345 ที่กำหนดให้การสั่งซื้อและบริโภคอาหารหรือเครื่องดื่ม หรือเข้าอยู่ในโรงแรมโดยรู้ว่าตนไม่สามารถชำระเงินค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม ค่าที่อยู่ในโรงแรมได้ เป็นความผิดทางอาญา ทั้งการสั่งซื้ออาหาร การเข้าอยู่ในโรงแรมเป็นมูลหนี้ตามสัญญาที่ผู้ประกอบการมีต่อผู้ซื้อสินค้าหรือผู้เข้าพักในโรงแรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในบรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 การซื้อขาย และในลักษณะ 10 การฝากทรัพย์ ในส่วนการใช้สิทธิยืมหน่วงเครื่องเดินทางหรือทรัพย์สินของคนเดินทางหรือแขกอาศัย อันเอาไว้ในโรงแรมจนกว่าจะได้รับใช้เงินบรรดาที่ค้างชำระแก่ตน เพื่อการพักอาศัยและการอื่นๆ อันได้ทำให้แก่คนเดินทางหรือแขกอาศัยนั้นที่ผู้ประกอบการมีอำนาจในการฟ้องร้องต่อศาลได้เพื่อให้เกิดการบังคับคดีแก่ผู้ซื้อสินค้าหรือผู้เข้าพักในโรงแรม แต่ก็เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้ประกอบการในการค้าขายอาหาร เครื่องดื่ม การเข้าพักในโรงแรม และการใช้มาตรการทางอาญาแก่ผู้ใช้บริการดังกล่าว โดยรู้ว่าตนไม่มีเงินชำระค่าบริการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งขององค์ความผิดในเรื่องการฉ้อโกง

เนื่องจากการทำละเมิดโดยที่ผู้ทำละเมิดรู้แล้วว่าตนไม่มีเงินที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายนี้ แม้จะไม่เข้าองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกงที่ว่า “เป็นการหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม” โดยค่าสินไหมทดแทนมิใช่ทรัพย์สินที่ผู้ทำละเมิดได้ไปก็ตาม และจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวก็ไม่เป็นจำนวนที่แน่นอน ดังนั้นกรณีที่ผู้ทำละเมิดที่รู้ว่าตนไม่มีเงินในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนี้จึงไม่เข้าองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกง

มีกฎหมายในต่างประเทศที่บัญญัติความผิดทางอาญาแก่ผู้ใช้บริการ ซื้ออาหาร น้ำมัน เชื้อเพลิง เข้าพักในโรงแรม โดยรู้ว่าตนไม่มีเงินในการชำระค่าบริการหรือสินค้านั้น เช่น ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 313-5 ที่กำหนดว่าการฉ้อโกงที่เกิดจากบุคคลรู้อยู่แล้วว่าไม่สามารถชำระราคาหรือตั้งใจไม่ชำระในกรณีสั่งอาหารหรือเครื่องดื่ม จองและเข้าพักในโรงแรม สั่งซื้อน้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันเครื่องจากผู้ประกอบการ เดินทางโดยรถรับจ้างหรือเช่ายานพาหนะ ต้องรับโทษทางอาญา (French Criminal Law) ในสหพันธรัฐเยอรมนีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 265 (a) ที่กำหนดผู้ที่ใช้บริการทางเครื่องจักรหรือเครื่องช่วยบริการทางโทรคมนาคมที่เป็นสาธารณณะ หรือใช้สื่อของการขนส่งหรือการได้รับอนุญาตให้เข้าสถานที่ใด โดยเจตนาว่าจะไม่ใช้เงินค่าบริการดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญา (German Criminal

Code) หรือประมวลกฎหมายอาญาสวิส มาตรา 149 ที่กำหนดให้บุคคลที่ได้รับการบริการอาหาร เครื่องดื่ม บริการในโรงแรม ร้านอาหาร บาร์ หรือทำนองเดียวกัน โดยเขารู้ว่าจะไม่ชำระค่าบริการดังกล่าว และในมาตรา 150 กำหนดว่าบุคคลใดได้รับการโดยผู้หนึ่งผู้อยู่แล้วว่าจะไม่ชำระค่าบริการนั้น ในการขนส่งสาธารณะ การบริการสาธารณะ การบริการจากระบบข้อมูลหรือจากเครื่องจักร (Swiss Criminal Code) และในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกาได้กำหนดความผิดในประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐ ในมาตรา 537(a) ว่า ผู้ใดที่ได้รับอาหาร น้ำมันเชื้อเพลิง บริการ การเข้าพักในโรงแรม ร้านอาหาร ที่พักใดๆ โดยผู้หนึ่งผู้นั้นไม่มีเจตนาที่จะไม่ชำระค่าใช้จ่ายดังกล่าว เป็นความผิดทางอาญา (California Penal Code) จึงเห็นว่า ทั้งในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายประมวลกฎหมายหรือระบบจารีตประเพณีต่างก็เห็นว่า การที่บุคคลใดใช้บริการจากผู้ประกอบการโดยผู้หนึ่งผู้นั้นมีเจตนาที่จะไม่ชำระค่าบริการ หรือรู้อยู่แล้วไม่มีเงินในการชำระค่าบริการนั้นย่อมเป็นภัยแก่สังคม ทั้งยังเป็นเงื่อนไขในความรับผิดชอบทางอาญาในลักษณะฉ้อโกงอีกด้วย

การใช้กฎหมายอาญาในการกำกับควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมนั้น เพื่อป้องกันมิให้สมาชิกของสังคมบางคนใช้พฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviance) โดยใช้มาตรฐานของสังคม (Norm) เป็นเครื่องมือในการชี้วัด หากพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนนั้นสังคมไม่สามารถอดทนได้ สังคมก็ต้องสร้างเงื่อนไขกับพฤติกรรมดังกล่าวตามแนวคิดของกลุ่มทฤษฎีตีตรา (Labeling Theories) (ปรกรณ์ มณีปรกรณ์, 2551, หน้า 390-429) ทั้งตามแนวคิดของหลักเกณฑ์แบบปฏิฐาน (Positive Justifications) และหลักเกณฑ์แบบผสมผสานที่ลอร์ดเดฟลิน (Lord Devlin) สนับสนุนให้มีกฎหมายอาญาที่ทำหน้าที่ในการรักษาสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย และแนวคิดในการกำหนดมาตรการทางอาญาก็เพื่อให้สมาชิกของสังคมที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจนสังคมไม่สามารถอดทนต่อไปได้ เพื่อให้เป็นการป้องปราม (Deterrence) เพื่อให้ทั้งผู้กระทำผิดนั้นรวมทั้งผู้อื่นไม่กล้าที่จะกระทำผิดอีก และเพื่อแก้ไขผู้กระทำผิด ตัดโอกาสหรือจำกัดความสามารถในการกระทำ ความผิด (Rehabilitation and Incapacitation of Offenders) เพื่อให้ผู้กระทำผิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเขา และป้องกันสังคมจากอาชญากรรมอันจะพึงมีขึ้น (อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, 2548, หน้า 66-67)

การตรากฎหมายอาญาต้องมีคุณธรรมทางกฎหมาย ที่มุ่งต้องการประกันจากการล่วงละเมิดจากการกระทำที่กฎหมายไม่รับรอง (คณิต ฌ นคร, 2538, หน้า 270-272) โดยตามแนวคิดในการสร้างมาตรการบังคับผู้ละเมิดที่รู้ว่าตนไม่มีเงินหรือทรัพย์สินในการชดใช้เสียหายแก่ผู้เสียหายนั้น ต้องเป็นไปตามทฤษฎีความชอบธรรมของกฎหมายอาญาที่แนวคิดทฤษฎีไม่เด็ดขาด (Relative Theory) ที่ถือว่าการลงโทษเป็นการป้องกันทั่วไป โดยการบัญญัติกฎหมายเป็นการคาดการณ์ไว้

ประทีป ทับอัตรานนท์/จิตาภา พรยิ่ง

ล่วงหน้าว่าหากมีการกระทำผิดขึ้นก็จะมีภาระลงโทษ และเพื่อให้บุคคลอื่นเกิดความยำเกรงต่อโทษทางอาญา ไม่กล้ากระทำความผิดอีก (หยุด แสงอุทัย, 2547, หน้า 4)

ประเด็นในเรื่องที่ผู้ทำละเมิดรู้ว่าคุณไม่มีเงินเพียงพอหรือไม่มีเงินในการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิดของตนนี้ ถือเป็นภัยที่คุกคามต่อสวัสดิภาพของสมาชิกในสังคม ทำนองเดียวกับความผิดที่เกิดจากการออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่ผู้ออกเช็ครู้อยู่แล้วว่าคุณไม่มีเงินเพียงพอในการชำระหนี้ หรือในกรณีที่คุณรู้ว่าคุณไม่มีเงินในการชำระค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม ค่าที่พักเมื่อตนสั่งอาหาร เครื่องดื่มบริโภคในร้านอาหารหรือเข้าพักในโรงแรม ที่กฎหมายอาญากำหนดโทษทางอาญาไว้เช่นกัน ด้วยเหตุลักษณะการกระทำดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับเรื่องการฉ้อโกง ที่มีองค์ประกอบความผิดว่าเป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากผู้อื่นหรือบุคคลที่สามโดยทุจริตนั่นเอง

อภิปรายผล

ในการทำละเมิดผู้ทำละเมิดมีภาระหนี้ค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้แก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ถึงมาตรา 446 แต่หากผู้ทำละเมิดรู้แล้วว่าตนไม่มีเงินที่จะชดใช้แก่ผู้เสียหายตามกฎหมาย ซึ่งการทำละเมิดเป็นการรบกวนสิทธิของผู้อื่นในลักษณะการแทรกแซงที่มีผลต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิต่างๆ ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองแก่ผู้เสียหายนั้น แม้ผู้เสียหายจะใช้สิทธิในการฟ้องร้องทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 จนศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ละเมิดต้องชดใช้ตามคำพิพากษาก็ตาม แต่หากผู้ละเมิดที่รู้แล้วว่าตนไม่มีทรัพย์สินที่จะเยียวยาผู้เสียหายได้ ก็ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดใช้ค่าเสียหายตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองบุคคลที่เป็นสมาชิกในสังคม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นการบ่อนทำลายสวัสดิภาพของสมาชิกในสังคมที่ปล่อยให้สมาชิกบางคนในสังคมทำละเมิดต่อผู้อื่นได้โดยไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดนั้น แม้หนี้ที่เกิดขึ้นจากการละเมิดเป็นหนี้ทางนิติเหตุ ที่เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายเอกชนก็ตาม แต่หากพิจารณาหนี้ประเภทอื่นที่กฎหมายมหาชนหรือกฎหมายอาญาเข้ามาเกี่ยวข้องโดยกำหนดพฤติกรรมดังกล่าวนั้นเป็นองค์ประกอบทางกฎหมายอาญา และมีโทษทางอาญาใช้แก่ผู้ที่เป็นหนี้ เช่น การบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 345 เรื่องที่ผู้สั่งอาหารหรือเครื่องดื่มเพื่อบริโภคในร้านอาหารหรือเข้าพักในโรงแรม โดยการกระทำดังกล่าวผู้กระทำรู้แล้วว่าตนไม่มีเงินในการชำระค่าอาหาร เครื่องดื่ม หรือค่าที่พัก หรือการกำหนดความผิดทางอาญากรณีผู้ออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริง โดยรู้ว่าคุณไม่มีเงินในบัญชีธนาคารในการชำระหนี้ตามเช็คดังกล่าว ทั้งที่หนี้ค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม ค่าที่พัก หรือมูลหนี้ในเช็คที่เป็นตัวเงินประเภทหนึ่ง ต่างก็เป็นหนี้ทางแพ่งทั้งสิ้น แต่รัฐเล็งเห็นว่า

ในกรณีที่ผู้กระทำผิดรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีเงินในการชำระค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม ค่าที่พัก หรือจำนวนเงินตามเช็คคนั้น จะเป็นเรื่องนี้อาจเทียบเคียงกับกรณีเป็นการฉ้อโกงที่มีองค์ประกอบว่า “โดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม” ทั้งนี้เมื่อสำรวจกฎหมายต่างประเทศทั้งในระบบประมวลกฎหมายหรือระบบจารีตประเพณี จะเห็นว่า ทั้งประมวลกฎหมายฝรั่งเศส มาตรา 313-5 ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนี มาตรา 265(a) ประมวลกฎหมายสวิตส มาตรา 149 และ 150 ประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 537 (a) ก็มีกฎหมายในลักษณะเดียวกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 345

บทสรุป

ในการทำละเมิด ผู้ทำละเมิดมีภาระหนี้ค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้แก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ถึงมาตรา 446 แต่หากผู้ทำละเมิดรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีเงินที่จะชดใช้แก่ผู้เสียหายตามกฎหมาย ซึ่งการทำละเมิดเป็นการรบกวนสิทธิของผู้อื่นในลักษณะการแทรกแซงที่มีผลต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิต่างๆ ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองแก่ผู้เสียหายนั้น แม้ผู้เสียหายจะใช้สิทธิในการฟ้องร้องทางแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 จนศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ตามคำพิพากษาก็ตาม แต่หากผู้ทำละเมิดที่รู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีทรัพย์สินที่จะเยียวยาผู้เสียหายได้ ก็ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดใช้ค่าเสียหายตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองบุคคลที่เป็นสมาชิกในสังคมซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นการบ่อนทำลายสวัสดิภาพของสมาชิกในสังคมที่ปล่อยให้สมาชิกบางคนในสังคมทำละเมิดต่อผู้อื่นได้โดยไม่ต้องรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดนั้น แม้หนี้ที่เกิดขึ้นจากการละเมิดเป็นหนี้ทางนิติเหตุที่เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายเอกชนก็ตาม แต่หากพิจารณาหนี้ประเภทอื่นที่กฎหมายมหาชนหรือกฎหมายอาญาเข้ามาเกี่ยวข้องโดยให้พฤติกรรมดังกล่าวนั้นเป็นองค์ประกอบทางกฎหมายอาญา และมีโทษทางอาญาใช้แก่ผู้ที่เป็นหนี้ เช่น การบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 345 เรื่องที่ผู้สั่งอาหารหรือเครื่องดื่มเพื่อบริโภคในร้านอาหารหรือเข้าพักในโรงแรม โดยการกระทำดังกล่าวผู้กระทำรู้แล้วว่าตนไม่มีเงินในการชำระค่าอาหาร เครื่องดื่ม หรือค่าที่พัก หรือการกำหนดความผิดทางอาญากรณีผู้ออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริง โดยรู้แล้วว่าตนไม่มีเงินในบัญชีธนาคารในการชำระหนี้ตามเช็คดังกล่าว ทั้งที่หนี้ค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม ค่าที่พัก หรือมูลหนี้ในเช็คที่เป็น ตัวเงินประเภทหนึ่ง ต่างก็เป็นหนี้ทางแพ่งทั้งสิ้น แต่รัฐเล็งเห็นว่าในกรณีที่ผู้กระทำผิดรู้แล้วว่าตนไม่มีเงินในการชำระค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม

ประทีป ทับอัตรานนท์/จิตาภา พรยิ่ง

ค่าที่พัก หรือจำนวนเงินตามเช็คนั้น จะเป็นเรื่องที่สามารถเทียบเคียงกับกรณีเป็นการฉ้อโกงที่มีองค์ประกอบว่า “โดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังกล่าวนี้ได้อาศัยทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม” ทั้งเมื่อสำรวจกฎหมายต่างประเทศทั้งในระบบประมวลกฎหมายหรือระบบจารีตประเพณี จะเห็นว่า ทั้งประมวลกฎหมายฝรั่งเศส มาตรา 313-5 ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนี มาตรา 265(a) ประมวลกฎหมายสวิส มาตรา 149 และ 150 ประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 537(a) ต่างก็มีกฎหมายในลักษณะเดียวกันกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 345

ข้อเสนอแนะ

เมื่อประเทศไทยไม่มีกฎหมายควบคุมพฤติกรรมของผู้ทำละเมิดที่รู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีเงินหรือทรัพย์สินใดที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งที่การทำละเมิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายและต้องรับผิดชอบพ่วงต่อผู้เสียหาย ทั้งเงื่อนไขในการกระทำก็ไม่เข้าความรับผิดทางอาญาฐานฉ้อโกง โดยการเปรียบเทียบกับกฎหมายอาญา มาตรา 345 และพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ประกอบประมวลกฎหมายฝรั่งเศส มาตรา 313-5 ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมนี มาตรา 265(a) ประมวลกฎหมายสวิส มาตรา 149 และ 150 ประมวลกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 537(a) และวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา ทั้งทฤษฎีการลงโทษทางอาญาแล้ว จึงควรบัญญัติกฎหมายอาญาเพื่อป้องกันและปราบปรามพฤติกรรมดังกล่าว ดังนี้

มาตรา 345/1 “ผู้ใดทำละเมิดต่อผู้อื่น โดยรู้แล้วว่าตนไม่สามารถชำระค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายให้แก่ผู้ที่ต้องเสียหายหรือบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ซึ่งมีโครงสร้างของความผิดดังนี้

1. ผู้ใด ซึ่งหมายถึง เป็นใครก็ได้ อาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้
2. ทำละเมิด หมายถึง เป็นการกระทำละเมิดตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และผลแห่งการทำละเมิดนั้นต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 439 ถึงมาตรา 446

3. การกระทำความผิดดังกล่าว ผู้กระทำต้องรู้ว่าตนไม่มีเงินชำระค่าสินไหมทดแทน ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการทำละเมิดของตน ส่วนองค์ประกอบความรับผิดทางอาญามีดังนี้

1) องค์ประกอบภายนอก

- 1.1) การกระทำละเมิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นผู้กระทำได้มีการกระทำละเมิดตามความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420
- 1.2) การกระทำดังกล่าวต้องเกิดความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์การกระทำนั้นต้องก่อให้เกิดความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 439-446 และต้องเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดโดยตรงและต้องรับผิดตามกฎหมายเฉพาะเป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น

2) องค์ประกอบภายใน

- 2.1) เจตนาเป็นเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสองและวรรคสาม กล่าวคือ เป็นเจตนาประสงค์ต่อผล หรือเจตนาแบบเล็งเห็นผล โดยเจตนาดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับการทำละเมิดทางแพ่ง ซึ่งไม่ต้องมีเจตนาตามที่กฎหมายอาญากำหนดอย่างเคร่งครัด
- 2.2) รู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีเงินชำระค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมาย การรู้แล้วว่าตนไม่มีเงินที่จะชำระค่าสินไหมทดแทนนี้ ต้องเกิดขึ้นก่อนการทำละเมิด

3) ความผิด

กรณีนี้เป็นเรื่องที่ถูกกระทำผิดจากสังคมได้โดยไม่มีข้อแก้ตัวตามเหตุผลทางกฎหมาย

เนื่องจากความผิดดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลที่รัฐมิได้เข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรง เพียงแต่รัฐเข้าไปปกป้องบุคคลให้พ้นจากภัยอันตรายจากการกระทำของผู้อื่น ดังนั้น ความผิดนี้จึงควรเป็นความผิดต่อส่วนตัว ที่ให้สิทธิในการตัดสินใจว่าควรดำเนินคดีอาญานี้ต่อไปหรือไม่ โดยให้มีการถอนคำร้องทุกข์หรือถอนฟ้องได้ ซึ่งทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องให้ระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) ทั้งต้องดำเนินการร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่ความผิดเกิดขึ้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96

รายการอ้างอิง

- คณิต ณ นคร. (2538). คุณธรรมทางกฎหมายกับการใช้กฎหมายอาญา. ใน *ภาคผนวก 3 ของประมวลกฎหมายอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ร.แลงกาต์. (2526). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (กฎหมายเอกชน) ละเมิด เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หยุด แสงอุทัย. (2547). *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2548). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- Eibun-Horei-Sha. Inc. (2005). *EHS Law Bulletin Series, The Civil Code of Japan*. Tokyo: Heibunsha Printing Co.
- Raymond, Y. (1998). *English, French and German Comparative Law*. Great Britain: Cavendish Publishing Limited.
- Chugn Hui Wang. (1907). *D,C,L., The German Civil Code*. London: Steven and Sons Limited.
- Michael, R. M. T. (2010). *Law in The United States*. Retrieved June 12, 2016, from <http://www.fwlaw.com/news/186-tort-law-united-states>